

K OTÁZKÁM STRUKTURY PRACOVNÍCH SIL VE SPOLEČNÝCH ZEMĚDĚLSKÝCH PODNICÍCH

J. ŠÍMA

Proces rychlého pronikání vědeckotechnického pokroku do hospodářské sféry naší společnosti a s ním spjatý rozvoj výrobních sil vede k vytváření stále větších a organizačně složitějších ekonomických seskupení hospodářských organizací. Jsou konkrétním výrazem procesů kooperace, koncentrace, specializace a integrace výroby, které umožňují trvale zvyšovat produktivitu lidské práce a efektivnost výrobních procesů. Tento vývoj se nevyhnul ani našemu zemědělství, kde se v zájmu dalšího rozvoje a specializace výroby zřizují společné družstevní zemědělské podniky.

Zákon o JZD charakterizuje společné družstevní podniky jako vyšší formu vzájemné hospodářské spolupráce JZD ke společnému provozování hospodářské činnosti tvalejšího rázu. Společný družstevní podnik JZD je samostatnou socialistickou právnickou osobou. Jeho členy mohou být JZD, popř. jiné socialistické organizace.

O kooperaci, při níž vzniká nová organizace, mluví též návrh tezi pro zpracování zákona o zemědělském družstevnictví. V zájmu dalšího rozvoje zemědělské výroby, zejména na úseku výroby vajec, drůbežího a vepřového masa, specializovaných služeb v rostlinné výrobě, jakož i k dalším hospodářským činnostem, které jsou v zájmu zemědělské výroby, mohou — podle zmíněného návrhu — jednotná zemědělská družstva spolu s jinými socialistickými organizacemi zřizovat společné zemědělské podniky jako samostatné družstevní organizace.

Rychlý rozvoj této formy kooperace a kooperačních vztahů v poslední době, při kterém vznikají nové samostatné právní a hospodářské subjekty, přináší řadu právních, organizačních, ekonomických a sociálních problémů. Některé z nich mohly být doposud jen málo zkoumány. Obdobně je tomu i na úseku pracovních sil ve společných zemědělských podnicích.

Cílem průzkumu bylo proto doplnit fond informací v těchto otázkách:

- struktura pracovníků společných podniků a jejich kategorie z hlediska pracovních vztahů k podniku,
- odměňování pracovníků společných podniků — členů JZD, kteří nejsou ve společném podniku v pracovním poměru,
- názory vedení společných podniků na otázky zajišťování pracovních sil pro tyto podniky.

ROZSAH VÝBĚRU ŠETŘENÝCH PODNIKŮ A TECHNIKA PRŮZKUMU

S ohledem na sledovanou problematiku byly do průzkumu zařazeny pouze společné podniky, které již jsou v plném či částečném provozu a u kterých proto bylo možné předpokládat, že získaly určité zkušenosti a mají vlastní kádr pracovníků. Za rozhodující pro zařazení společného podniku do průzkumu byla zvolena skutečnost, zda podnik již měl tržby z výrobní činnosti. Do průzkumu byly proto zařazeny pouze podniky, které k 31. 12. 1971 vykazovaly tržby z výrobní činnosti.

Podle podkladových materiálů VÚEZVŽ bylo na území ČSR k uvedenému datu celkem 187 společných zemědělských podniků (bez melioračních družstev), vykazujících tržby z vlastní výrobní činnosti. Tyto podniky byly pro průzkum zvoleny jako základní soubor. Společných zemědělských podniků výběrového souboru, tj. podniků, ve kterých byl proveden průzkum, bylo 91, což je 48,6 % z počtu podniků základního souboru (tab. I, II).

I. Počet a rozdělení společných podniků podle druhu činnosti. — The number and distribution of joint agricultural enterprises according to the type of activity

Druh činnosti	Základní soubor		Výběrový soubor		
	počet podniků		počet podniků		rozdíl v %
	abs.	%	abs.	%	
Vejce — drůbež	35	18,8	20	21,9	+3,1
Prasata	40	21,4	21	23,0	+1,6
Skot	1	0,6	1	1,0	+0,4
Sušárny	37	19,7	12	13,5	-6,2
Stavební sdružení	44	23,6	24	26,3	+2,7
Ostatní činnosti	23	12,2	9	9,9	-2,3
Okresní SDP	7	3,7	4	4,4	+0,7
Celkem	187	100,0	91	100,0	

II. Územní rozložení společných podniků. — The territorial distribution of joint enterprises

Kraj	Základní soubor		Výběrový soubor		
	počet podniků		počet podniků		rozdíl v %
	abs.	%	abs.	%	
Středočeský	24	12,9	11	12,0	- 0,9
Jihočeský	18	9,7	11	12,0	+ 2,3
Západočeský	8	4,2	4	4,3	+ 0,1
Severočeský	13	6,9	7	7,6	+ 0,7
Východočeský	46	24,6	21	23,3	- 1,3
Severomoravský	46	24,6	13	14,5	-10,1
Jihomoravský	32	17,1	24	26,3	+ 9,2
Celkem	187	100,0	91	100,0	

Ze srovnání základního a výběrového souboru společných zemědělských podniků vyplývá, že výběrový soubor vyhovuje skutečnému stavu společných zemědělských podniků v ČSR k 31. 12. 1971, a to jak z hlediska skupin podniků podle druhu činnosti, tak i jejich územního rozložení. Obdobně výběrový soubor vyhovuje i základní proporcí v počtu pracovníků v jednotlivých skupinách podniků podle druhu činnosti. Větší rozdíl se projevil pouze v územním rozložení podniků mezi Severomoravským a Jihomoravským krajem (-10,1 %, +9,2 %). Získaným a zpracovaným údajům lze proto přiznat průkaznost pro širší zobecnění.

Průzkum byl proveden kombinovanou technikou. Údaje byly získány pomocí dotazníků rozeslaných poštou, dále pomocí sítě tazatelů rozložené na území ČSR, rozhovory s vedoucími pracovníky společných podniků a přímým pozorováním. Průzkum v terénu proběhl v době od 2. 5. do 15. 6. 1972.

VÝSLEDKY PRŮZKUMU

- Pro zkoumané společné zemědělské podniky byly zpracovány tyto údaje:
- struktura pracovníků společných podniků a jejich kategorie z hlediska pracovních vztahů ke společnému podniku,
 - odměňování pracovníků společných podniků — členů JZD, kteří nejsou ve společném podniku v pracovním poměru,
 - názory vedení společných podniků na otázky zajišťování pracovních sil pro tyto podniky.

Údaje byly zpracovány jednak pro výběrový soubor společných podniků jako celek ($N = 91$), jednak pro podniky podle druhu činnosti, tj. jejich jednotlivé skupiny. Skupiny podniků byly stanoveny takto:

1. Společné podniky pro chov drůbeže a výrobu vajec ($N = 20$).
2. Společné podniky pro výkrm prasat a výrobu vepřového masa ($N = 21$).
3. Společné podniky pro odchov skotu (telat) a výrobu hovězího masa ($N = 1$).
4. Společné sušárenské podniky ($N = 12$).
5. Zemědělská stavební sdružení ($N = 24$).
6. Společné podniky s ostatní (různou) činností ($N = 9$).
7. Okresní společné zemědělské podniky ($N = 4$).

Z procentuálního zpracování výsledků pro jednotlivé skupiny podniků byly vynechány pro malý počet případů společné podniky pro odchov a výkrm skotu. Mezi společné podniky s ostatní (různou) činností byly zařazeny podniky pro opravu strojů, pro využití vedlejších škrobárenských výrobků, pro chov norků, cihelny, kruhárna zelí atd.

Struktura pracovníků

Rozsah členské základny zkoumaných podniků ($N = 91$) činil 2864 členských podniků. V členské základně společných zemědělských podniků mají dominující postavení jednotná zemědělská družstva. Vyplývá to jak ze zpracování údajů pro celý soubor, tak i jeho jednotlivých skupin (tab. III).

Ve společných podnicích pracovalo k 1. 4. 1972 celkem 7249 pracovníků. Z celkového uvedeného počtu pracovníků připadalo 5238 na řadové pracovníky (72,3 %) přímo ve výrobě (např. odchovu, výkrmu, při sušení, ve stavební výrobě, opravách strojů atd.), která je předmětem činnosti podniků. Podíl řadových pracovníků se v jednotlivých skupinách podniků nijak podstatně neodchy-

III. Složení členské základny společných zemědělských podniků (v %). — The structure of the membership in the joint agricultural enterprises (percentage)

Členské podniky	Výběrový soubor celkem	Vejce — drůbež	Prasata	Sušárny	Stavební sdružení	Podniky s ostatní činností	Okresní společ. podniky
JZD	90,2	88,3	94,6	89,1	89,6	86,7	92,5
Státní statky	4,5	5,3	2,5	3,1	4,9	6,9	2,6
Jiné podniky či organizace	5,3	6,4	2,9	7,8	5,5	6,4	4,9
Počet členských podniků celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

luje od uvedeného průměru celého výběrového souboru a hodnoty jednotlivých skupin podniků se pohybují v mezích od 65,2 % (společné podniky pro chov drůbeže a výrobu vajec) do 75,6 % (okresní společné zemědělské podniky).

Rozsah členské základny (počet sdružených podniků) a počty pracovníků jsou zpravidla dány rozsahem zájmového obvodu a zaměřením činnosti. K velkým koncentracím dochází zejména ve stavebních zemědělských sdruženích a okresních (celookresních) společných družstevních zemědělských podnicích, které jsou v podstatě vyšší formou koncentrace, kdy z dřívějších samostatných společných podniků (samostatných právních subjektů) s různou výrobní činností se stávají závody jednoho okresního či celookresního společného zemědělského podniku.

Společné zemědělské podniky mají zcela odlišnou skladbu pracovníků ve srovnání s ostatními zemědělskými podniky. Jejich věková struktura je daleko příznivější a přibližuje se nebo je dokonce výhodnější než v některých odvětvích průmyslu nebo služeb. Z hlediska věkových skupin pracovníků společných podniků je největší procento pracovníků v nejproduktivnější věkové skupině od 26 do 40 let, a to jak ve výběrovém souboru jako celku, tak i v jednotlivých skupinách podniků.

Struktura pracovníků podle pohlaví, zjištěná v průzkumu, naznačuje vysoký podíl mužů mezi pracovníky společných podniků, s výjimkou společných podniků pro chov drůbeže a výrobu vajec, kde převládají ženy (68,1 %) a společných podniků pro výkrm prasat a výrobu vepřového masa, kde podíl žen (39,8 %) překračuje procentuální podíly v ostatních skupinách podniků. Údaje o struktuře pracovníků jsou v tab. IV.

IV. Struktura pracovníků společných podniků (v % jednotlivých skupin). — Structure of the workers in the joint agricultural enterprises (percentage of different groups)

Pracovníci společných podniků	Výběrový soubor celkem	Vejce - drůbež	Prasata	Sušárny	Stavební sdružení	Podniky s ostat. činností	Okresní podniky
Počet pracovníků							
muži	72,6	31,9	60,2	81,1	81,6	78,3	72,7
ženy	27,4	68,1	39,8	18,9	18,4	21,7	27,3
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Řadoví pracovníci ve výrobní činnosti							
muži	76,8	16,1	57,1	87,8	88,4	81,8	78,4
ženy	23,2	83,9	42,9	12,2	11,5	18,2	21,6
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Věkové skupiny							
do 25 let	23,3	22,3	19,3	23,0	24,8	16,8	20,8
od 26 — 40 let	41,9	37,6	41,7	44,6	43,5	54,0	38,2
od 41 — 60 let	26,4	30,3	33,1	24,3	25,3	22,4	26,8
nad 60 let	8,4	9,8	5,9	6,4	6,4	6,8	14,2
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Podle pracovních vztahů ke společnému podniku bylo zvoleno toto rozřídění kategorií pracovníků:

- a) pracovníci v pracovním poměru bez členského poměru k JZD,
- b) pracovníci v pracovním poměru — členové JZD,
- c) členové JZD, kteří nejsou ve společném podniku v pracovním poměru,
- d) jiné osoby pracující ve společném podniku.

Výsledky průzkumu ukázaly, že rozhodující skupinou pracujících ve společných podnicích jsou pracovníci v (trvalém) pracovním poměru k podniku. V průměru celého souboru zkoumaných podniků na tuto kategorii pracovníků připadalo 90,6 % z celkového počtu pracovníků. Z toho bylo 88,4 % pracovníků v pracovním poměru bez členského poměru k JZD a 2,2 % členů JZD z řad členských družstev, kteří byli v pracovním poměru ve společném podniku při zachování členství v JZD.

Tento poměrně nízký podíl pracovníků v pracovním poměru, zachovávajících si členství v JZD, se podstatně odchyluje u společných podniků pro výkrm prasat a výrobu vepřového masa (14,1 %), u společných podniků pro chov drůbeže a výrobu vajec (9,7 %) a u společných družstevních sušárenských podniků (8,9 %).

Skupina pracovníků, členů JZD, kteří nejsou v pracovním poměru ve společném podniku, se na celkovém počtu pracovníků uvedeného souboru podílela 4,4 %. Podstatnější odchylka od údaje pro celý soubor se projevila ve společných družstevních sušárenských podnicích (29,2 %) a podnicích pro výkrm prasat a výrobu vepřového masa (11,5 %).

Na jiné osoby, pracující ve společných podnicích (např. ve vedlejších pracovním poměru, podle dohody o pracovní činnosti apod.) připadalo v rámci celého souboru 5,0 %. Značně vyšší podíl této skupiny pracovníků byl zjištěn jen v sušárenských podnicích (31,8 %). Podíly jednotlivých kategorií pracovníků pro soubor jako celek i skupiny podniků jsou uvedeny v tab. V.

V. Kategorie pracovníků z hlediska pracovních vztahů ke společnému podniku (v % jednotlivých kategorií) . — Categories of workers from the point of view of labour relations to the joint enterprise (percentages of individual categories)

Kategorie pracovníků ve společném podniku	Výběrový soubor celkem	Vejce — drůbež	Prasata	Sušárny	Stavební sdružení	Podniky s ostatní činností	Okresní společné podniky
V pracovním poměru bez členství v JZD	88,4	81,8	68,7	31,1	89,7	88,9	93,3
V pracovním poměru — členové JZD	2,2	9,7	14,1	8,9	0,8	3,7	3,0
Členové JZD bez pracovního poměru	4,4	5,2	11,5	29,2	4,1	3,7	1,6
Jiné osoby (např. ve vedlejších pracovním poměru, podle dohody o pracovní činnosti atd.)	5,0	3,3	5,7	31,8	5,4	3,7	2,1
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Odměňování

Další zadanou otázkou bylo, jak jsou odměňováni pracovníci-členové JZD, kteří nejsou ke společnému podniku v pracovním poměru. Výsledky průzkumu ukázaly značné odlišnosti ve způsobu odměňování této kategorie pracovníků, a to jak v jednotlivých skupinách podniků s různou výrobní činností, tak i v rámci podniků se stejným druhem činnosti.

V různé obměně se v praxi sledovaných podniků objevují zhruba tři způsoby odměňování:

1. Odměňování podle předpisů a norem používaných v daném společném podniku, tj. podle předpisů a norem platných pro ostatní zaměstnance podniku.

2. Odměňování podle předpisů a norem používaných v mateřském družstvu uvolněného člena JZD, tj. podle předpisů a norem platných pro ostatní (neuvolněné) členy JZD.

3. Různými příplatky za výkon funkce nebo smlouvenou odměnou za snížený (vedlejší) pracovní úvazek ve společném podniku, přičemž výše tohoto příplatku nebo odměny je dohodnuta či stanovena společným podnikem.

Způsob odměny této skupiny pracovníků vede k řadě neshod mezi pracovníky společných podniků, přičemž vyvolává nespokojenost nejen uvolněných členů JZD, ale i ostatní velké skupiny pracovníků v pracovním poměru. Za stejné množství práce dostávají ostatní pracovníci společného podniku odměnu nižší o srážku daně ze mzdy, která bývá někdy vyrovnávána výkonnostními či jinými příplatky. Uvolnění pracovníci-členové JZD, bez nebo jen s omezenou možností odkupu naturálií, se cítí v tomto směru poškození ve srovnání s ostatními členy mateřského JZD. Také převod výkonů či množství práce ve společném podniku, na normy nebo dokonce ještě na pracovní jednotky mateřských družstev, vede k rozdílné odměně za stejné množství práce. Otázce odměňování pracovníků-členů JZD, kteří nejsou v pracovním poměru ve společném podniku, je v jednotlivých podnicích přikládána různá váha, zpravidla podle počtosti této skupiny pracovníků. Všeobecně se však pocituje naléhavá potřeba řešit nebo alespoň zjednodušit nynější praxi.

Ani odměňování pracovníků v pracovním poměru není jednotné. Uplatňuje se řada mzdových předpisů jak rezortu zemědělství, tak i rezortů jiných (např. stavebnictví, doprava apod.). Význam řešení těchto otázek v oblasti odměňování pracovníků společných zemědělských podniků se objevuje jako závažný problém i v názorech vedoucích pracovníků společných podniků na zajišťování pracovních sil pro tyto podniky.

Názory vedoucích pracovníků zemědělských podniků

Zadané otázky o struktuře a odměňování pracovníků společných zemědělských podniků byly doplněny o zkušenosti a názory jejich vedoucích pracovníků v souvislosti se zajišťováním pracovních sil pro tyto podniky. Průzkum názorů se v tomto směru omezil jen na některé otázky — zda je či není zájem o práci ve společných podnicích, na problém získávání mladých a kvalifikovaných sil, na dojíždku do práce a odkud převážně pocházejí pracovníci společných podniků.

Ze získaných poznatků je možné stručně shrnout, že o práci ve společných podnicích je celkově zájem. Zemědělské podniky, provozující zemědělskou výrobu, mají většinou moderně vybavené provozy, přibližující se charakteru výrobních provozů průmyslových či jiných podniků. Poskytují tak z hlediska pracovních i dalších podmínek poměrně přitažlivé pracovní příležitosti. Proto také v úhrnu šetřeného souboru podniků neměla jejich vedení žádné mimořádné pro-

blémy se zajišťováním pracovních sil. Výjimku tvoří některé stavební či jiné odborné profese, popř. kádry s vyšší kvalifikací. Na základě průzkumu lze usuzovat, že většina pracovníků společných zemědělských podniků, s výjimkou některých skupin podniků nebo činností, pochází zatím z jiných odvětví než zemědělství.

Problémy v jednotlivých skupinách podniků jsou v podstatě obdobné, mají však také svá specifika, daná druhem činnosti, sezónností práce, velikostí podniku apod. V některých skupinách podniků (např. společné podniky pro chov drůbeže a výrobu vajec, společné podniky pro výkrm prasat a výrobu vepřového masa) při získávání pracovních sil vznikají určité problémy v souvislosti s dvousměnným provozem a prací o sobotách, nedělích a svátcích. Pro podniky je proto výhodou, když pracovníci bydlí v místě nebo v blízkém okolí podniku (5–10 km). Autobusová doprava, přizpůsobená spíše dojížděci do zaměstnání z venkovských obcí, je v takové dny omezená a ztěžuje docházku do práce. Problémy se vyskytují též při zajišťování nárazových prací, při nichž je velká okamžitá potřeba manuálních pracovníků, které podnik nemůže trvale držet (naskladňování hal, přesun drůbeže, úklid apod.). Podniky si vypomáhají prací brigádníků z místních zdrojů.

Obtížnost náboru pracovníků ve společných sušárenských družstevních podnicích spočívá především v sezónnosti práce a v nepřetržitých celodenních (24 hod.) provezech během sezóny. Pracovní podmínky jsou zpravidla obtížné (prach, hluk apod.). S největšími problémy při získávání kvalifikovaných sil se setkávají zemědělská stavební sdružení ve svých hlavních stavebních výrobcích. Obtíže jsou též při získávání pracovníků se středoškolským vzděláním pro funkci mistra, stavbyvedoucího nebo projektanta, jakož i jiných kvalifikovaných sil k vedení stavebních čet nebo skupin. Mladí členové JZD, pokud pracují ve stavebních nebo jiných skupinách, mají větší materiální výhody a zpravidla i odměny v mateřských družstvech, které jim sdružení nemohou poskytnout, takže práce ve stavebním sdružení není pro ně přitažlivá.

Ve všech skupinách podniků vedoucí pracovníci zdůraznili nepříznivý odraz nejednotnosti na úseku odměňování při zajišťování pracovních sil pro tyto společné podniky.

Z á v ě r y z p ř ů z k u m u

Společné zemědělské podniky jsou moderní, specializované velkovýrobní jednotky s vyspělou technologií výroby a vysokou produktivitou práce. Jejich pracovníci tvoří z hlediska své skladby novou, progresivní skupinu pracovníků v zemědělství, odpovídající nejen současným, ale i perspektivním požadavkům vědeckotechnického rozvoje. O práci ve společných zemědělských podnicích jako celku je zájem. Tyto podniky, jejichž výrobní provozy se již většinou přibližují charakteru výrobních provozů průmyslových či jiných podniků, poskytují ve svém průměru pracovními a dalšími podmínkami poměrně přitažlivé pracovní příležitosti. Proto také v úhrnu šetřeného souboru neměla vedení společných podniků žádné zvláštní problémy se zajišťováním pracovních sil. Výjimku tvoří jen některé podniky se stavební výrobou, podniky s více činnostmi nebo podniky s určitým velmi výrazným sezónním charakterem výroby.

Na základě průzkumu lze usuzovat, že většina pracovníků společných podniků, s výjimkou některých skupin či činností (např. výkrm prasat, sušárenství), pochází zatím z jiných odvětví než zemědělství. Rozhodující skupinou pracovníků z hlediska pracovních vztahů jsou ve společných zemědělských podnicích pracovníci v trvalém pracovním poměru — bez členského poměru k JZD. Přesto

že JZD tvoří dominující část členské základny společných podniků, je jejich pracovní účast (prostřednictvím uvolněných členů) na výrobním procesu společných podniků velmi malá. Počet pracovníků, kteří jsou v pracovním poměru ve společném podniku při zachování členství v JZD nebo pracovníků členů JZD, kteří nejsou ve společném podniku v pracovním poměru, je v průměru nízký.

Podle pozorování je možné předpokládat, že tato skupina pracovníků je přechodným jevem při zakládání provozu nebo v jeho prvních fázích, a že se po případě udrží v omezené míře jen u některých výrobních činnostech. Také odměňování těchto pracovníků vyvolává celý okruh problémů. Praxe je velmi různá a její nejednotnost velmi často narušuje nepříznivě vztahy mezi pracovníky společných podniků a ztěžuje i nábor pracovních sil.

Avšak ani odměňování pracovníků, kteří jsou v pracovním poměru ve společném podniku, a kteří tvoří valnou část pracovních kádrů těchto podniků, není v řadě případů uspokojivě vyřešeno. Uplatňuje se řada mzdových předpisů a vyhlášek (např. stavebnictví, dopravy apod.). Ani ve skupinách podniků se stejným druhem výrobní činnosti nebývá odměňování jednotné.

I když v členské základně společných zemědělských podniků mají dominující postavení JZD, zdá se být jejich vliv na vedení a řízení těchto podniků prostřednictvím představenstev, příp. dalších orgánů (sbor zástupců, revizní komise) poměrně malý. Ve specializovaných společných podnicích s velkými výrobními kapacitami a moderní technologií se ve většině případů projevují tendence postupovat ve všech oblastech, tedy i ve vedení podniku, obdobně jako ve státních či národních podnicích.

V důsledku rychlého rozvoje této formy kooperace, kterou představují společné zemědělské podniky, bude třeba řešit celou řadu dalších organizačních, ekonomických, právních i sociálních otázek. V současné době se to dotýká převážně samotných společných zemědělských podniků a jejich pracovníků, jejichž počet, a to pouze ve společných podnicích vykazujících činnost, dosáhl k 1. 7. 1972 na území ČSR celkem 13 648 osob. Avšak již v krátkodobé perspektivě se bude dotýkat specializace a soustředování výroby ve společných zemědělských podnicích ve stále větší míře i členských podniků, zejména pak JZD a jejich členů v obvodech působnosti společných zemědělských podniků.

Literatura

- KOLEKTIV, 1972, Výkaz o společných zemědělských podnicích a zemědělských kooperacích (k 1. 7. 1972). Federální statistický úřad, Praha.
- ROZTOČIL O., 1972, Postavení společného zemědělského podniku v zemědělskopotravinářském komplexu a nezbytné ekonomické předpoklady pro jejich další rozvoj. Závěr, zpráva VÚEZVŽ Praha.
- , 1972, Vliv společných zemědělských podniků na reprodukční proces členských podniků. Závěr, zpráva VÚEZVŽ, Praha.
- Podkladové materiály a dotazníky oddělení sociologie zemědělství. VÚEZVŽ.

Došlo dne 22. 8. 1972

K otázkám struktury pracovních sil ve společných zemědělských podnicích

Společné zemědělské podniky jsou moderní, specializované velkovýrobní jednotky s vyspělou technologií výroby a vysokou produktivitou práce. Jejich pracovníci tvoří z hlediska své skladby novou progresivní skupinu pracovníků v zemědělství, odpovídající nejen současným, ale i perspektivním požadavkům vědeckotech-

nického rozvoje. Jejich věková struktura je daleko příznivější než v ostatních zemědělských podnicích a přibližuje se nebo je dokonce výhodnější než v některých odvětvích průmyslu či služeb. Rozhodující skupinou pracovníků z hlediska pracovních vztahů jsou ve společných zemědělských podnicích pracovníci v trvalém pracovním poměru — bez členského poměru k JZD.

V důsledku rychlého rozvoje této formy kooperace, kterou představují společné zemědělské podniky, bude třeba řešit celou řadu dalších organizačních, ekonomických, právních i sociálních otázek.

Již v krátkodobé perspektivě se bude dotýkat specializace a soustřeďování výroby ve společných zemědělských podnicích ve stále větší míře i členských podniků (z hlediska jejich výrobních struktur, skladby pracovníků apod.), zejména pak JZD a jejich členů v obvodech působnosti společných zemědělských podniků.

О вопросах структуры рабочей силы в совместных сельскохозяйственных предприятиях

Совместные сельскохозяйственные предприятия — это современные, специализированные крупнопроизводственные единицы с развитой технологией производства и с высокой производительностью труда. Их работники с точки зрения состава представляют собой новую прогрессивную группу работников в сельском хозяйстве, соответствующую не только современным, но и перспективным требованиям наудотехнического развития. Их возрастная структура намного благоприятнее, чем в других сельскохозяйственных предприятиях и приближается, или даже бывает выгоднее, чем в некоторых отраслях промышленности или услуг.

Решающей группой работников с точки зрения рабочих отношений в совместных сельскохозяйственных предприятиях являются работники, находящиеся в постоянном рабочем отношении — не являясь членами ЕСХК.

В результате быстрого развития этой формы кооперации, которую представляют совместные сельскохозяйственные предприятия, надо будет решать целый ряд других организационных, экономических, правовых и социальных вопросов.

Уже в ближайшем будущем специализация и сосредоточение производства в совместных сельскохозяйственных предприятиях все в большей мере будет касаться и предприятий-членов (с точки зрения их производственных структур, состава работников и т. п.), особенно ЕСХК и их членов в районах деятельности совместных сельскохозяйственных предприятий.

On the Problems of the Structure of Labour Force in the Joint Agricultural Enterprises

The joint agricultural enterprises are modern, specialized large-scale production units with progressive technology and high labour productivity. From the point of view of structure, the workers employed in these enterprises represent a new, progressive group of farm workers corresponding with the present as well as with the predicted future requirements for scientific and technical development. Their age structure is much more favourable than in other agricultural enterprises; it is similar to that in some branches of industry or services, or even better in some cases.

From the point of view of labour relations, the most important group of workers in the joint agricultural enterprises is represented by permanently employed workers — without membership in a co-operative.

It will be necessary to solve a whole range of organizational, economic, legal and social problems as a result of the rapid development of this form of co-operation represented by the joint agricultural enterprises.

It is even the nearest future that specialization and the concentration of production in the joint agricultural enterprises will increasingly involve the member enterprises (farms) from the point of view of their production structures, labour structure etc. This will concern mainly co-operative farms and their members in the spheres covered by the joint agricultural enterprises.

Zur Frage des Struktur von Arbeitskräften in gemeinsamen landwirtschaftlichen Betrieben

Gemeinsame landwirtschaftliche Betriebe sind moderne, spezialisierte Großproduktionseinheiten von fortschrittlicher Technologie der Produktion und von hoher Arbeitsproduktivität. Ihre Mitarbeiter bilden vom Gesichtspunkt der Zusammensetzung eine neue, progressive Gruppe der Werktätigen in der Landwirtschaft, die nicht nur den gegenwärtigen, sondern auch den perspektiven Anforderungen der wissenschaftlich-technischen Entwicklung entspricht. Ihre Altersstruktur ist viel günstiger, als in anderen landwirtschaftlichen Betrieben und nähert sich, oder ist sogar vorteilhafter, als in manchen Abzweigen der Industrie oder der Dienste.

Eine entscheidende Gruppe der Mitarbeiter — vom Gesichtspunkt der Arbeitsbeziehungen — bilden in gemeinsamen landwirtschaftlichen Betrieben Mitarbeiter in ständigem Arbeitsverhältnis, ohne Mitgliedschaft der Landwirtschaftlichen Einheitsgenossenschaft (JZD).

Infolge der schnellen Entfaltung dieser Kooperationsform, die für die gemeinsamen landwirtschaftlichen Betriebe charakteristisch ist, wird die Notwendigkeit bestehen, eine ganze Reihe von weiteren organisatorischen, ökonomischen, rechtlichen und sozialen Fragen zu lösen.

Bereits innerhalb einer kurzfristigen Perspektive wird die Spezialisierung und Konzentration der Produktionen in gemeinsamen landwirtschaftlichen Betrieben in einem stets sich vergrößernden Maße auch die Mitgliedsbetriebe betreffen (vom Gesichtspunkt ihrer Produktionsstrukturen, Zusammensetzung der Mitarbeiter nach den Fachgebieten u. ähnl. m.), vor allem die JZD und ihre Mitglieder in den Tätigkeitsdistrikten der gemeinsamen landwirtschaftlichen Betriebe.

Adresa autora:

Ing. dr. Jiří Šíma, Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Praha 2, Mánesova 75
